

duggen skader de Planter, hvorpaa den kommer, er udenfor al Tvivl, da den standser deres Uddunstning, og lader Støv og Ureenlighed hæfte derpaa; imidlertid er Skaden, den anretter, ikke saa udbredt eller saa hyppig, ligesom den heller ikke foraarsager total Ødelæggelse, hvor den endog falder i Mængde.

Men hvilken Lykke for Menneskeheden! — at Honningdug og Meeldroier, hvilke ikke kunne forebygges, dog heller ikke ere saa vidt omsiggribende eller ødelæggende; medens Brand og Rust, der ere saa vidt omsiggribende og ødelæggende, dog tillige kunne forebygges. Ogsaa heri see vi den vise Skabers og milde, himmelske Faders kjerlighedsfulde Vink, der, til vor Trøst og Beroligelse, allebegne fremlyser, og vidner umistjendeligt om Guds alts omfattende Raade og grændseløse Misfandhed.

Skrevet i Februar 1832.

Om Rust paa Rugen.

1.

Uagtet Rugen forrige Aar formedelst Veirligets Beskaffenhed mere eller mindre tog Skade af Rust, Honningdug og Meeldug over hele Landet, saa er mig dog berettet, at en Berberisforfølger har taget Anledning af nogle Mænds mislige Rughøst i Byen Hammel, til at indbilde disse, at nogle Ber-

berisbuste i min Gaards Have, beliggende midt Byen og omringet af andre Haver, Huse og Gaarde, skulde have foraarsaget denne Skade paa Rugmarker paa den anden Side af bemeldte Haver og Bygninger, langt fra Byen beliggende, ja vel endog paa Udflytternes Marker. Det forunderligste er, at Berberisbustene i min Have ere saa partiske, at de ikke gjøre mig Skade, uagtet min Marklod ligger meest aaben for deres Paavirkning, om nogen fandt Sted, og nærmest ved den. Saaledes har jeg i Aar, som alle mine Folk kunne bevidne, paa min Mark avlet $7\frac{1}{2}$ til 8 Skjepper i hver Trave af 60 middelmaadige Neeg, eller 7 à 8 Tønder efter hver Tøndes Udsæd, som her tillands, endog i et heldigt Rugaar, maa ansees for en god Høst; thi Tiendecommissionen for Aarhus Amt, hvoraf jeg i over 20 Aar har været Medlem, har aldrig antaget saamange Guld af Rug i en Middelhøst. Men denne min Mark var een af de yderste paa Lodden (dog ikke længere borte end de mislykkede Rugmarker) og kan derfor vel ikke være Beviis nok for Berberisernes Ustydighed, endskjøndt hele Miles Afstand, efter Berberisstormernes Tro eller Paastand, ikke er tilstrækkelig til at sikke mod deres Virkning. — Aaret forud saaede jeg ikke Rug, men Winterhvede, formedelst Markens Bestaaffenhed. Derimod havde jeg Aaret 1829 i en Mark, som er nærmest Byen og mine Haver beliggende, og iffun et Roglestud fra Berberiserne, baade Rug og Winterhvede, og

fik af begge Dele en meget god Høst, undtagen hvor Vinterbandet paa lave Steder havde taget Sæden bort. Men min Rugs Godhed og Andres Mislighed er intet Særsyn; thi jeg brækker og mergler min Jord og saaer ved Mikkelsdagstid, derhos er den største Deel af min og nogle flere Mænds Marker, norden for Byen beliggende, sandsblandet og egentlig stikket til Rugsæd, hvorimod Markerne sønden for Byen (hvor Rugen tidt mislykkes) ere kolde, muldlerige og nær ved store Tørve moser, hvoraf stærke Taager opstaae efter varme Dage, og svæbe over Markerne og i stille Veir falde derpaa og efterlade en klæbrig Bædske eller Sliim paa Straaet (hvilket efter min og Fleres Erfaring, især hvis Nattefrost indtræffer paa samme Tid, er Begyndelsen til de af Rugens Sygdomme, der komme uden eller ovenfra, og ikke hidrøre fra Jordbunden eller Sædekornet selv) og disse Marker blive hverken brakkede eller merglede, vel ei heller saa tidlig besaaede. Dette er Kjendsgjerninger, som falde i Sandserne, men mine Verberisfers Virkning existerer formodentlig kun i Nogles Indbildning. Kort, Situationen og mine Verberisbusses Afstand fra de mislykkede Rugmarker, samt øvrige Omstændigheder, ere saaledes, at (om Man endog vilde indromme Mueligheden af Verberisfens skadelige Indflydelse i visse Tilfælde, som endnu ikke er beviist) Man dog maa forudsætte en høj Grad af Lettroenhed, eller ondskabsfulde Hensigter, for at

kunne tillægge Berberisbustkene i en Have Skjlden
 for nogle Rugafgrøders ringe Udbytte paa Ham-
 mel Mark. Jeg siger Nogle; thi de Mænd, som
 have Lod norden for Byen, Skjøndt ligesaa nær
 denne, have ingen Grund til at være misfornoiede
 med deres Rugavl, og de kunne, naar de ville be-
 handle deres Jorder som jeg behandler mine, avle
 ligesaa god Rug. Jeg tilstaaer, at det kan være
 interessant for Botanikeren at opdage hvorvidt den
 ene Plante kan have Indflydelse paa den anden,
 men Landmanden kan, efter min fulde Overbeviis-
 ning, være ganske rolig; thi hvo der mistænker
 Berberisser, kan enten undlade at plante dem i sit
 Markhegn (Skjøndt Forordning af 29 Octbr. 1794
 anbefaler dem som Hegnsplanter) eller, om de fins-
 des der, kappe dem hver Gang der saaes Vintersæd
 i Nærheden, som bør skee ved enhver Hæk. Der
 bliver dog altid Fristeder, hvor denne nyttige Bust
 kan være uden at forarge fornuftige Folk, og efter
 Daarer bør Man ei rette sig. Thi jeg finder hers-
 ken Velgjerning i, eller Tilboielighed hvs mig til,
 at bestyrke Overtroen, eller rette mig efter den, som
 jeg vel veed Nogle gjøre, endog af Dem, som vare
 nærmest til at udrydde den, og lede Folket til for-
 nuftig Eftertanke; og til at søge Aarsagen til ets
 hvert Uheld, hvor den er at finde, og saavidt muel-
 ligt forebygge Tab, som her alene kan skee ved at væl-
 ge Sæd passende til Jordbunden og behandle denne
 bedre. Hammel Gaardmænd ere omtrent i samme

Lilfælde som den Syge, der tyer til Quakfalveren, der som oftest vil sige ham at han er forgjort, og derved afholde ham fra at søge Lægen eller bruge passende Lægemidler.

Da jeg har hørt at min Antagonist i Berberis, sagen har skrevet en Beretning til Landhuusholdningselskabet, for bemeldte Gaardmænd, om deres Rugavl forrige Aar, saa var det ogsaa nødvendigt at indsende denne min Berigtigelse, uagtet hün taabelige Snak altfor ofte forhen er gjentaget og besvaret.

Jeg har ellers ved flere Leiligheder, s. Ex. i mine Efterretninger til Rentekammeret om Høstens Udfald ved Frysenborg 1824 og 1825, Indberetning til Videnskabernes Selskab 1814, ikke at tale om Bogen: Bidrag til Berberisens Forsvar, eller Uvisseiden 1813 til 1814, behandlet Sagen alvorligt, og meddeelt Efterretninger, der for dem, som ville lade sig overbevise, kunne (i Forbindelse med Hr. Professor Hornemanns Afhandling og adskillige Recensioner af ham) lede til et rigtigere Omdømme.

Jøvrigt vilde jeg meget ønske, at et Medlem af Selskabet ved Leilighed selv vilde tage de ommeldte Omstændigheder i Hammel Bye i Diesyn, for at overbevise sig om, hvor let det er endnu, uagtet den fremskridende Dplysning, at føre Folket vild, og faae det til at troe de urimeligste Ting.

Frysenborg d. 28 Febr. 1832.

J. L. Tommesen.

Til
det Kongelige Landhuusholdningselskab.

2.

Spørgsmaale om Kornrust, og om Afgrøderne paa Hammel Mark ved Frysenborg 1832, besvarede af 22 Sognefogder, med Anmærkninger af Commerceraad og Birkedommer Tommesen.

Efter at have ved Circulaire indbudet Grevskabet Frysenborgs Sognefogder i Aarhus, Skanderborg og Viborg Amter, at samles i Byen Hammel, for at afgive Rapport om, og med mig at overlægge Udskilligt, Politivæsenet paa Grevskabet angaaende, mødte bemeldte Sognefogder den 1ste August dette Aar i anførte Hensigt.

Og da disse Mænd tillige vare ved hin Circulaire anmodede om, at være opmærksomme paa Ruggroden overalt, saavel til Sammenligning imellem forskjellige Byers og Gaardes Avl dette Aar, som imellem indeværende og forrige Aars Rugafgroder, saa bleve de nu anmodede om, ogsaa at tage Vintersæden og andre rustfængende Kornsorter paa Hammel Mark, saavel mine Naboers som mine egne, i Betragtning, og derom efter bedste Skjønnende uforbeholdent at yttre dem, og besvare følgende Spørgsmaale:

1. Om Rugen, især med Hensyn til dens Givthighed eller Kjernefuldhed, var god eller ringe de fleste Steder paa Grevskabet forrige Aar, og hvilke Jorder og Beliggenheder, der frembragte de meest rustne og svange Afgrøder?

2. Hvorledes Rugen i Almindelighed tegner sig dette Aar, og hvad de formene Aarsagen kan være til den Forskjel, der nu tydelig viser sig i Aar fra ifjor?
3. Om de kunne skjønne nogen Forskjel at være imellem Ufgrøden af Rug, Vinter- og Vaar- hvede samt Havre paa Hammel Mark, og paa andre Marker, af lignende Bonitet, Beskaffenhed og Behandling, især med Hensyn til Kornrusten?
4. Om de i Aar nogensteds paa Grevskabet har funden bedre Rug, enten i Væxt eller Kjærnsfuldhed, end Ruggroden paa $6\frac{1}{2}$ Lønde Land geometrisk Maal, af min, Commerceraad Tommesens Marklod herved Byen, og da hvor?*)
NB. Denne Ruggvang er forrige Aar brakket, merglet og gjødet, og besaaet med Rug, som jeg forrige Aar avlede paa samme Lod, efter lignende Behandling, dog har jeg hidtil ikkun kunnet gjøde maadeligt.

*) Anm. I disse $6\frac{1}{2}$ Ldr. Land, der ere høitliggende, og indeholde mere Sand end Muld, var saaet sidst i September omtrent $7\frac{1}{2}$ Ldr. Rug, hvorefter avledes 63 Traver 8 Kjerve. Deraf til midt i October dette Aar aftorffen nogle til 20 Traver, der have givet over 13 Skjepper hver Trave, bestaaende af 60 Nege, altsaa kan antages, at jeg efter Udsæden avler over 13 Fold, og paa hver Lønde Land g. M. 16 Ldr., hvilket er overordentligt her i Jylland. T.

5. Hvorledes befinde de Rugen paa min Gaards Hedelod østen Byen, som jeg har opbrudt, brakket og merglet, men ikke gjødet, og første Gang var besaaet ifjor med Boghvede? Denne Rug er vel den nærmeste ved Hammel af al Rugsæd til Byen (nemlig 90 Alen fra det nærmeste Huus og omtrent 600 Alen fra mine Berberisser) og lavest beliggende, saa at den synes at være meest udsat for Kornrust af de over lave Steder svævende Laager, naar Veirer fører det med sig?
6. Da det er bekjendt, at ogsaa Havren kan blive stærk rusten, og man ogsaa har beskyldt Berberissen derfor, saa beder jeg at eftersee Havren i min Loft, der støder tæt til Grøsten om Haven, hvori Berberisser staae i 12 Skridts Afstand fra Havren, og sige, om de finde Rust derpaa, eller paa min øvrige Havremark, som ikke er langt derfra, eller paa Vaarhvede og Spelt i Loften, hvilke begge ogsaa ere rustfængende?
7. Mene De at Kornet, især Rugen, som nu er nær sin Modenhed, kan være udsat for at blive rustet endnu i Aar, eller tage Skade deraf?
8. Finde De min Haves Beliggenhed saaledes situeret mod nogen af Byemændenes Marker, at der kunde være Grund til Frygt, om Noget endog havde Berberisbuskene deri mistænkte for skadelig Virkning fremfor andre Buske?

Saafrømt Sognefogderne ikke alle kunne forene sig til et eenstemmigt Svar, ønskede jeg og; saa at høre de afvigende Stemmer.

Hammel d. 1ste August 1832.

Tommefen.

Svar: 1. I Almindelighed afledes forrige Aar kun halvt Rug imod forhen, og nogle Steder ikkun 2 Skpr. i en Trave. — Jo mere hedeagtig og kold samt lavtliggende Jorden var, desto svangere og rustet blev Rugen, hvorpaa først en Sliim satte sig, der forvandlede sig til Rust. — Behandlingen virkede ogsaa til at Rugen var bedre og slettere. — Paa Sandjorden var Rugen bedst.

2. I Aar tegner Rugen sig meget vel overalt endnu, dog har Rusten enkelte Steder, saasom paa Skivholme og Borum Marker, men kun i liden Grad, viist sig. — Aarsagen til Forskjellen paa Rugens Bestaaffenhed i Aar imod isjor, formenes at bestaae i, at Sommeren har været kold og blæsende, saa at Dunster opstod mindre af Jorden, og om nogen opstod, kunde samme ikke fæste sig paa Straaet. — Ogsaa ansees det som en betydelig Styrke og Fordeel for Rugen, at den forrige Aar kom tør og vel i Jorden, og Sædefornet var bedre og kom vel op. Muelig ogsaa at Jorden var mindre gjennemtrængt af vandige Dele i Aar, end forrige Aar.

- 3) Enstemmig: Nei.
- 4) Nei, de have ingensteds seet bedre Rug i Aar, og kun enkelte Steder noget, der kan sættes i Ligning dermed, f. Ex. et Stykke ved Naarring Mølle, ved Skivholme Præstegaard, ved Søbygaard og ved Faurstov, dog er det ikke saa jevn stærk overalt, da Marken er af forskjellig Beskaffenhed.
- 5) Endnu skjønnes ikke at Rugen paa Heden har taget Skade, men den nordre og lavere samt foldere Deel er dog noget rustet, og formodes at ville tage Skade; derimod er den øverste Deel, paa den høiere og bedre Jord, ubetydelig rustet, og formodes ikke at det vil skade Rugens Hammeshed. *)

*) Rugen paa denne Hedelod blev ogsaa temmelig god i Toppen, dog bedst paa den hoitliggende og tørre Deel, forsaavidt min Formand ikke sammesteds havde afgravet tykke Løv til Jordvolde, eller til Blanding, thi paa saadanne Steder blev næsten intet, endskjøndt Jorden var merglet. Dog var denne Rug, som man maatte vente, i det Hele meget mindre i Væxt og Fortere i Aar, end hiin Rug i den egentlige Mark. Paa Hedelodden avledes efter omtrent $2\frac{1}{2}$ Td. Udsæd 14 smaa Traver, men disse ere ikke endnu tørskne, saa at Foldene ei kunne vides. Den Ende af Lodden, som er lavest liggende, og ringest paa Afgrøde og Kjerne, er længst fra Byen. Ved at nævne Blanding erindrer jeg den skadelige Skik, der endnu bruges mange Steder, især i Bønsyssel, at blande megen Jord, der er ringere end Ageren, i Mødingen, hvilket ikkun forøger Arbeidet uden at gavne. T.